

Henryk CZYŻ, Maria TRZASKOŚ

Florystyczna i krajobrazowa charakterystyka łąk przymorskich

Floristic and Landscape Characteristics of Meadows Located Near the Sea

Łąki przymorskie zlokalizowane w wielorakich siedliskach, właściwie nawożone i prawidłowo użytkowane, mogą dostarczać znacznych ilości paszy (2, 3, 11). Spełniają one także korzystną rolę w ochronie środowiska przyrodniczego i krajobrazu (5). W zależności od rodzaju siedliska zachodzą w runi zmiany florystyczne, gdyż zróżnicowana jest reakcja gatunków na warunki siedliskowe (4, 11).

Trwale użytki zielone w woj. śluskim zajmują powierzchnię 70 tys. ha. Największe skupienie dużych kompleksów użytków zielonych znajduje się w nadmorskiej części województwa, gdzie przeważają obiekty o wielkości 500–1500 ha. Większość z nich położona jest na glebach pochodzenia organogenicznego, a gleby te przez swoją specyfikę zawężają zakres sposobów ich wykorzystania.

Celem niniejszej pracy było rozpoznanie obecnych zbiorowisk łąkowych w powiązaniu z warunkami siedliskowymi oraz scharakteryzowanie ich pod względem przyrodniczym, gospodarczym i krajobrazowym.

METODYKA BADAŃ

Prace badawcze przeprowadzono na przełomie maja i czerwca 1992 r. Badaniami objęto największe zwarte obszary łąk w dolinie rzeki Łeby, gdzie na wytypowanych płatach wykonano spisy florystyczne metodą Braun-Blanqueta w modyfikacji Polakowskiego (8). Wykonano ok. 40 zdjęć florystycznych, które zestawiono w tabelę zbiorczą*. Gatunki w tabeli zostały uporządkowane według gatunków charakterystycznych dla klas i rzędów, przyjmując systematykę według Matuszkiewicza (6). Celem określenia udziału poszczególnych grup roślin w runi przeprowadzono frakcyjną analizę botaniczno-wagową Filipek (1).

Badany obiekt leży w woj. śluskim na terenie Pobrzeża Słowińskiego, które rozciąga się między rzekami Regą (od zachodu) i Łebą (od wschodu). Jest to obszar nizinny na wys. 2,7 do 5 m n.p.m., stanowiący równinę moreny dennej. W stosunku do przyległych terenów (20–80 m n.p.m.) jest depresją. Cały ten teren wraz z doliną rzeki Łeby ulegał stopniowemu podtopieniu, co sprzyjało silnemu rozwojowi procesów torfotwórczych, które doprowadziły do wytworzenia torfowiska, zalegającego na piaskach luźnych i słabogliniastych wyścielających dolinę.

Użytki zielone badanego obiektu znajdują się na obszarze zaliczanym przez Prawdzica (7) do I krainy klimatycznej nadmorskiej. Klimat tej krainy jest typowo morski. Rok 1992 cechowała ciepła, bezśnieżna zima i wiosna o małej ilości opadów, średnie miesięczne opady w okresie wzrostu roślin na tym terenie były znacznie niższe od średnich za wielolecie (średnia za wielolecie V, VI, VII – 217 mm, suma opadów za V, VI, VII w r. 1992 – 89,7 mm).

*Tabele zbiorowisk roślinnych znajdują się w Katedrze Łąkarstwa AR w Szczecinie.

WYNIKI BADAŃ

W wyróżnionych zbiorowiskach stwierdzono występowanie 98 gatunków roślin naczyniowych. Jak wynika z tab. 1, największy udział (67%) pod względem liczby reprezentowanych gatunków stanowiły rośliny zaklasyfikowane do grupy ziół i chwastów dwuliściennych. Trawy stanowiły 21 %, motylkowe – 7%, turzyce i sity – 5%.

Tab. 1. Udział gatunków (%) z poszczególnych grup roślin w runi
Percentage of respective groups of species of plants in the sward

Grupa roślin	Liczba gatunków	Udział procentowy
Trawy	21	21
Motylkowate	7	7
Zioła i chwasty dwuliścienne	66	67
Turzyce i sity	5	5
Razem	98	100

Spośród gatunków oznaczonych w trakcie badań największą częstotliwość występowania na 40 wykonanych zdjęć fitosocjologicznych wykazały: *Dactylis glomerata* – wystąpiła w 33 zdjęciach, gdzie ilościowość wynosiła od + do 3, przy czym średnio stanowiła do 5 % w runi; *Holcus lanatus* – w 32 zdjęciach z ilościowością od + do 2 b przy średnim udziale poniżej 5% w runi; *Anthriscus sylvestris* – oznaczono w 31 zdjęciach ilościowością od + do 5. Średnio stanowiła 10-15% w runi; *Ranunculus repens* – oznaczono w 27 zdjęciach z ilościowością od + do 2 a; *Poa pratensis* – oznaczono w 26 zdjęciach z ilościowością od + do 2 b.

W niniejszej liczbie zdjęć wystąpiły takie gatunki, jak: *Festuca rubra* (24), *Phleum pratense* (24), *Deschampsia caespitosa* (23), *Alopecurus pratensis* (22), *Elymus repens* (22), *Cerastium holosteoides* (22). Sporadycznie odnotowano występowanie *Polygonum convulvulus*, *Lamium album*, *Artemisia vulgaris*, *Iris pseudoacorus*.

Występujące na łąkach zbiorowiska znajdują się obecnie w fazie przekształcania, co sprawia, że nie mają postaci typowej dla opisanych w literaturze zespołów roślinnych i niemożliwe jest ich sklasyfikowanie w ramach zespołów. Stwierdzono występowanie zbiorowisk należących do trzech klas: 1. *Molinio-Arrhenatheretea* R.IX 1937. 2. *Plantaginetea maioris*, Tx et Prs g. 1950. 3. *Phragmitetea*, Tx, et Prs g. 1942.

Na większości badanego terenu występuje klasa *Molinio-Arrhenatheretea*, a gatunkami dominującymi są *Elymus repens* i *Anthriscus sylvestris* występujące łąkowo. Do wartościowych gatunków występujących w klasie *Molinio-Arrhenatheretea* należą: *Phleum pratense*, *Poa pratensis*, *Dactylis glomerata*, *Alopecurus pratensis*.

Klasę *Plantaginetea maioris* reprezentuje związek *Agropyron-Rumicion crispi* o znacznym udziale *Potentilla anserina*, *Ranunculus repens*, *Elymus repens*. Matuszkiewicz (1) określa związek *Agropyron-Rumicion crispi* jako półnaturalne zbiorowiska rozłogowych traw i płożących się roślin dwuliściennych, tworzące niskie murawy na miejscach okresowo zalewanych.

Zbiorowiska o znacznym udziale *Phalaris arundinacea* zaliczono do klasy *Phragmitetea*. Zajmują one zachodnią i częściowo południową część badanego terenu. Stwierdzono występowanie gatunków zasiedlających zbiorowiska nie tylko charakterystyczne dla

tych klas, ale również innych. Do takich należy *Elymus repens*, stwierdzony w 22 zdjęciach i o znacznej ilościowości: *Anthriscus sylvestris* w 31 zdjęciach o różnym stopniu ilościowości od + do 5. Występowanie *Anthriscus sylvestris* wcześniej stwierdziła Kochanowska (4) i zachwaszczenie przez ten gatunek określiła jako postępujące od rowów w głąb kwater.

W zależności od przyszedłego stopnia intensywności użytkowania zbiorowiska mogą przekształcić się w mniej lub bardziej wartościowe łąki, a w razie zaniechania uprawy i pielęgnacji ulec sukcesji w kierunku naturalnych zbiorowisk łąkowych (4,10).

Kwaterny ulegające wtórnemu zabagnieniu na skutek zaniedbań w konserwacji urządzeń melioracyjnych zasiedlane będą przez zbiorowiska należące do zespołów turzycowych i szuwarowych.

Rychnowska (9), Kostuch (5) zwracają uwagę na to, że oprócz funkcji gospodarczych obszary łąkowo-pastwiskowe spełniają również funkcje przyrodnicze. Do ważniejszych z nich zaliczają funkcję hydrologiczną, sanitarną, strukturotwórczą, przeciwoerozyjną i krajobrazową. Jako pasy klimatyczne łąki przymorskie stwarzają dobre warunki napowietrzania terenów, osiedli wiejskich i miejskich. Nie bez znaczenia są tu psychiczne i estetyczne doznania człowieka. Łąki przymorskie, barwnie ukwiecone, rozrzucone wśród pól i lasów, malowniczo z nimi kontrastują, stanowiąc ozdobę monotonnego równinnego krajobrazu.

W czasie wiosennych roztopów zalane wodą wyglądają jak duże jeziora, a rdzawa ześlizoczna roślinność szuwarowa i bagienna wyznacza ich brzegi. Kiedy spłyną wody, na siedliskach wilgotnych złocą się najpierw kwiaty kaczeńca, później również tej samej barwy jaskry. Łąki te z biegiem czasu stają się barwniejsze, powodują to różowe kwiaty krwawnic i białawe kwiaty różnych gatunków z rodziny baldaszkowatych. To bogactwo form, barw i kształtów zmieniających się w sezonie wegetacyjnym na tle beznamiętnych wód morskich nadaje obszarom łąk przymorskich wyjątkowe piękno, będące źródłem estetycznych doznań i przeżyć.

WNIOSKI

1. W wyniku rozpoznania zbiorowisk roślinnych łąk na badanym obszarze wyróżniono klasy: *Molinio - Arrhenatheretea*, *Plantaginetea maioris*, *Phragmitetea*.
2. Stwierdzono duże bogactwo gatunków. Łącznie wystąpiło 98 gatunków roślin naczyniowych.
3. Ukształtowane antropogenicznie zbiorowiska łąkowe cechuje mniejsza stabilność składu florystycznego, a brak zabiegów pielęgnacyjnych i nawożenia prowadzi do ukształtowania się zbiorowisk zbliżonych do składu botanicznego sprzed zagospodarowania.
4. Gospodarczo mało wartościowe zbiorowiska roślinne łąk przymorskich na tym terenie spełniają ważną rolę w ochronie środowiska przyrodniczego i upiększaniu krajobrazu.

PIŚMIENNICTWO

1. Filipiek J.: Zagadnienie wielkości próbek przeznaczonych do analizy botaniczno-wagowej w doświadczeniach łąkarskich. Cz. III, Post. Nauk Rol. 50, 77-96, 1970.
2. Grynia M., Kryszak A., Grzelak M.: Wartość gospodarcza zbiorowisk łąkowo-pastwiskowych w dolinie Samy Leszczyńskiej. Roczn. AR w Poznaniu - CCLI s. 75-92, 1993.

3. Kochanowska R.: Łąki rdestowo-ostrożeńiowe (*Cirsio Polygonetum* Tx 51) na terenie województwa szczecińskiego. *Fragm. Flor. et Geobot. Ann.* 17, Pers 1, 1971.
4. Kochanowska R., Rygielski T.: Zmiany i zagrożenia ekosystemów łąkowych Pomorza Zachodniego w wyniku antropopresji. *Wiad. Mel. i Łąk.*, 1, 40-42, 1994.
5. Kostuch R.: Ekologiczna rola użytków zielonych. *Zesz. Probl. Post. Nauk Rol.*, 221, 59 – 66, 1971.
6. Matuszkiewicz W.: Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. PWN, 1984.
7. Prawdzic K.: Zarys klimatu rolniczego województwa koszalińskiego. STN, Szczecin 1982.
8. Polakowski B.: Botanika. PWN, Warszawa 1991.
9. Rychnowska M., Blazkova and Hrabec F. Conservation and Development of Floristically Diverse Grasslands in Central Europe. *Proc. 15th Gen. Meet. Europ. Grassld. Fed.*, 266-277, Wageningen, 1984.
10. Szoszkiewicz J.: Zbiorowiska trawiaste łąk łęgowych w dolinie Warty. *Post. Nauk. Rol.* 66, 465 - 501, 1966.
11. Trzaskoś M., Kwarta Cz., Kiteczak T.: Wartość paszowa zbiorowiska kłosówki wełnistej (*Holcus lanatus*) na tle niektórych warunków glebowych doliny Odry. *Zesz. Probl. Post. Nauk Rol.*, 412, 191-195, 1993.

SUMMARY

The paper shows the results of floristic studies of meadows in the valley of the river Łeba located near the Bałtyk sea. The floristic research was carried out with Braun – Blanquet's method on the area of 1500 ha.

In results of research there were distinguished communities of meadows which were classified into three classes: *Molinio - Arrhenatheretea*, *Plantaginetea maioris* and *Phragmitetea*.

The largest area is taken by meadows belonging to *Molinio - Arrhenatheretea* class. *Phragmitetea* class occurs in a small area and has a very low agricultural value. Meadows located near the sea have an important part in the natural environment and landscape.

Wydanie publikacji finansowane przez Komitet Badań Naukowych